

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

MINISTRIA E TREGTISË DHE INDUSTRIË
MINISTARSTVO ZA TRGOVINU I INDUSTRIJU
MINISTRY OF TRADE AND INDUSTRY

Kratak pregled **HEMIJSKE INDUSTRIJE**

Kratak pregled Hemijske Industrije

***Obećavajuća delatnost u kojoj
dominiraju mikro i mala
preduzeća***

Izjave zahvalnosti i priznanja

Ovaj izveštaj finansira Ministarstvo za inostrane poslove Finske, u okviru projekta "Pomoć trgovini", a implementira Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP).

Autor:

Visar Vokrri (Vokri)

Istraživanje sproveo UBO Consulting

Garancija kvaliteta:

Odeljenje za industriju, Ministarstvo za trgovinu i industriju
Ekipa projekta "Pomoć trgovini" UNDP

Dizajn:

Studio "InDesign", Priština

Posebna zahvalnost ide takođe svim ispitanicima ankete.

Za ovaj dokument ne postoji autorsko pravo, stoga njegov sadržaj može biti delimično ili u celini korišćen bez prethodne saglasnosti UNDP-ja. Njegov izvor, međutim, mora biti naveden.

Stavovi iskazani u ovom izveštaju pripadaju autoru i ne predstavljaju zvaničnu poziciju Ministarstva za trgovinu i industriju, UNDP-ja ili Ministarstva za inostrane poslove Finske.

Ovaj profil pruža pregled trenutne situacije hemijske industrije na Kosovu. Pored toga, prikazuje razvoj događaja i trendove u ovoj industriji. Osnovne karakteristike industrije dolaze uglavnom iz sekundarnih podataka kao što je zvanična statistika koju je objavila Poreska administracija kosova (PAK), Kosovska agencija za statistiku (KAS) i Kosovska agencija za registraciju biznisa (KARB). Pored toga, profil opisuje učinak industrije koristeći podatke iz istraživanja preduzeća koje je sproveo UNDP tokom oktobra i novembra 2015. Uzorak za ovo istraživanje sastoji se od 40 od 122 registrovane firme u bazi podataka PAK, pod „Nomenclature des Activités Économiques dans la Communauté Européenne“ (NACE), šifra - kod 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2030, 2041, 2052, 2053, 2059, i 2060.

Radi ove analize glavne aktivnosti ove industrije na osnovu podataka iz istraživanja biće definisane na sledeći način: (i) Proizvodnja boja, lakova i sličnih premaza, štamparskog mastila i smola, (ii) Proizvodnja sapuna i deterdženata, preparata za čišćenje i poliranje, i (iii) Proizvodnja lepka i adheziva.

Analiza pokazuje da je hemijska industrija u sve većem porastu na Kosovu, i što se tiče prodaje i u pogledu zapošljavanja. Polovina sadašnjih kompanija je nastala tek u poslednje tri godine, a uglavnom su koncentrisane u regionu Prištine. Većina ispitivanih firmi započela je sa izvozom posle 2010. Trenutno, manje od 1/3 firmi je angažovano u izvoznim aktivnostima, uz simbolično mali udeo izvoza u njihovoj ukupnoj prodaji. Jaz između uvoza i izvoza hemijskih proizvoda na Kosovu je veliki; samo tri procenta uvoza bilo je pokriveno ukupnim izvozom u prva 3 kvartala 2015. godine.

Hemijska industrija je relativno nova i rastuća industrija na Kosovu. Skoro polovina sadašnjih firmi stvorena je tek tokom poslednje tri godine; oko jedne trećine firmi koncentrisano je u regionu Prištine. Slična geografska distribucija vidi se i među novoosnovanim firmama. Prema podacima KARB, oko 36% novostvorenih firmi osnovano je u regionu Priština. Firme u hemijskoj industriji na Kosovu su uglavnom aktivne u sledeća tri pod-sektora: proizvodnja boja, lakova i sličnih premaza, štamparskog mastila i smola, (ii) proizvodnja sapuna i deterdženata, preparata za čišćenje i poliranje, i (iii) proizvodnja lepka i adheziva. Većina njih su mikro preduzeća; mala i srednja preduzeća čine 16% firmi u hemijskoj industriji.

Mada hemijska industrija nije radno intenzivna, zaposlenost konstantno, mada umereno, raste. Proizvođači lepka i adheziva su prošli kroz najveći rast što se tiče zapošljavanja. Međutim, podaci iz istraživanja govore da su žene nedovoljno zastupljene u ovoj industriji; žene čine samo 13% ukupne radne snage u ovoj industriji.

Prosečna prijavljena izlazna vrednost, kao i iskorišćenost kapaciteta, takođe pokazuju da se sveukupni učinak hemijske industrije popravlja. Velika većina ispitanih firmi počela je da izvozi posle 2010; tek 30% firmi bilo je angažovano u izvoznim aktivnostima u 2014.

Međutim, postoji pozitivan odnos prema izvozu među firmama koje ne izvoze, pošto je jedna trećina njih izjavila da imaju plan da u budućnosti izvoze.

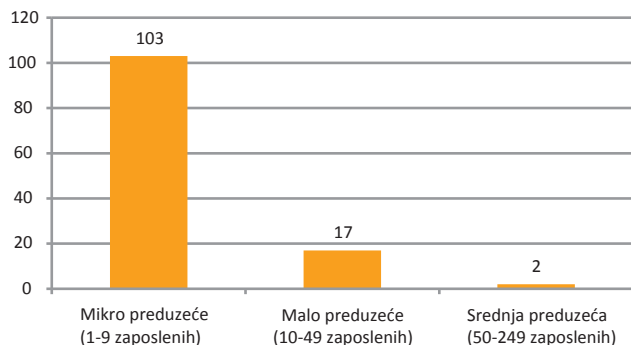
Carinske procedure i međunarodni standardi kvaliteta se smatraju glavnim barijerama za izvoz, dok su ograničene mogućnosti za uspostavljanje veza sa međunarodnim kupcima i troškovi transporta smatrani drugim glavnim barijerama za izvoz.

Glavne barijere u hemijskoj industriji izgleda da su povezane sa visokim nivoom korupcije, kao i sa visokom cenom snabdevanja električnom strujom. Još jedna stvar zbog koje je nezadovoljstvo visoko jeste nivo oporezivanja. Većina mikro i malih firmi smatra da je nivo oporezivanja visok.

Osnovni podaci i karakteristike industrije

Prema bazi podataka Poreske administracije Kosova (PAK), postoji 122 biznisa koji rade u hemijskoj industriji. 103 firme, ili 84%, su mikro preduzeća, sa 1-9 zaposlenih; 17 njih, ili 14% su mala preduzeća sa (sad 10-49 zaposlenih) a preostale 2 firme, oko 2%, su firme srednje veličine.

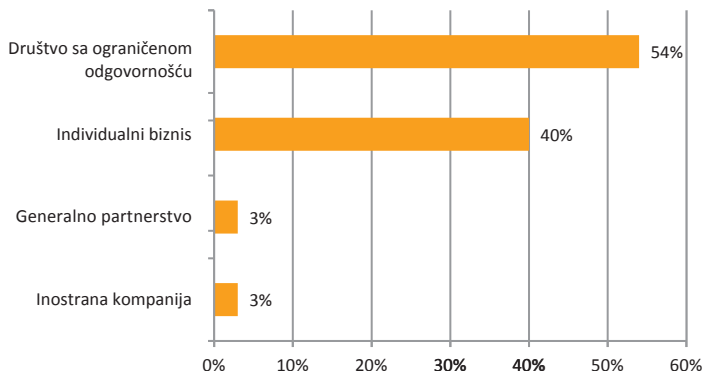
Slika 1: Veličina firmi u hemijskoj industriji

Izvor: PAK (2015.)

Skoro polovina postojećih kompanija stvorena je tek tokom poslednje 3 godine. Tokom perioda 2012 – 2015, stvoreno je ukupno 65 novih biznisa u hemijskoj industriji. Od ovog broja, 94% firmi su registrovane kao društva sa ograničenom odgovornošću (d.o.o.) i individualni biznisi.

Slika 2: Struktura novoosnovanih firmi za period 2012-2015.

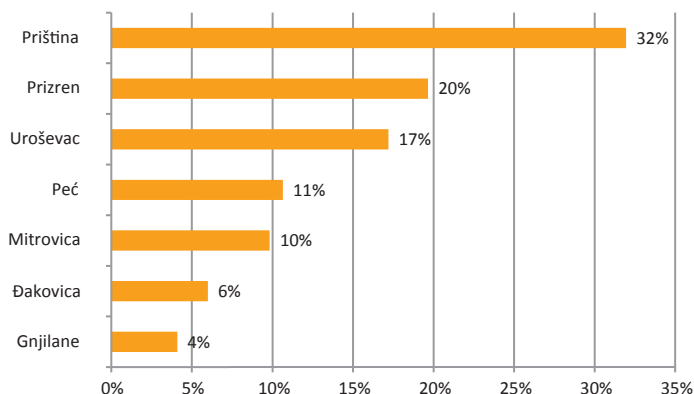

Izvor: KARB (2015.)

Na osnovu kodova NACE za klasifikaciju, 35% novih osnovanih preduzeća radi u „proizvodnji sapuna i deterdženta, preparata za čišćenje i poliranje (kôd 2041)“; 14% u „proizvodnji boja, lakova i sličnih premaza, štamparskog mastila i smola (kôd 2030)“; 14% u „proizvodnji boja i pigmenata (kôd 2012)“ i 6% u „proizvodnji đubriva i azotnih jedinjenja (kôd 2015)“.

Većina preduzeća nalazi se u regionu Prištine (oko 32% njih); zatim sledi Prizren (20%), pa region Uroševac (17%) itd.

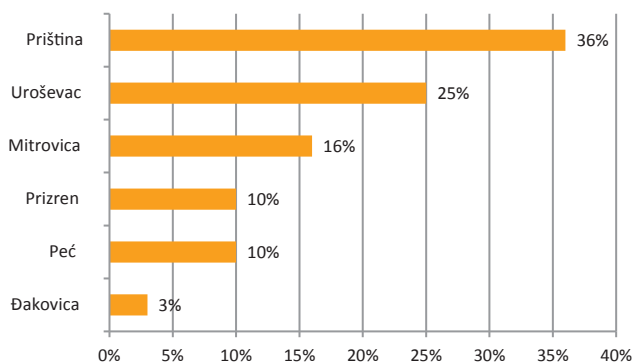
Slika 3: Geografska lokacija firmi u hemijskoj industriji

Izvor: TAK (2015.)

Slična geografska raspodela je očigledna i kod novoosnovanih preduzeća.

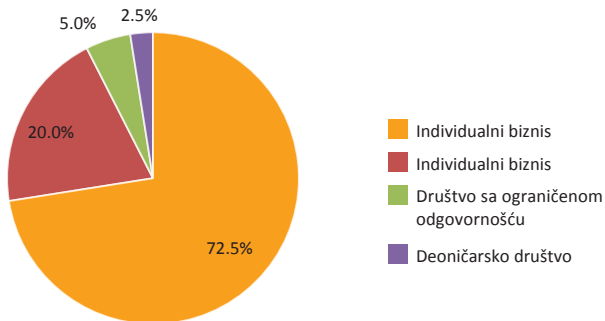
Slika 4: Geografska lokacija novoosnovanih firmi

Izvor: KARB, 2015.

Među intervjuisanim firmama, velika većina kompanija (72,5%) registrovana je kao individualni biznis – ovo su obično biznisi koji poseduje i vodi jedna osoba, i gde nema zakonske razlike između vlasnika i samog biznisa.

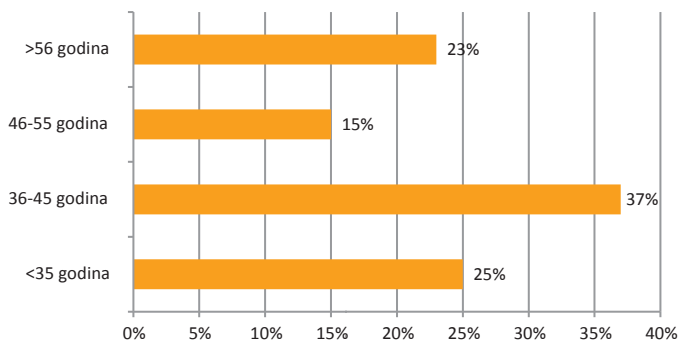
Slika 5: Organizaciona struktura intervjuisanih firmi

Izvor: Istraživanje UNDP, 2015.

Prosečna starost vlasnika je 45 godina; 90% intervjuisanih firmi su u vlasništvu kosovskih Albanaca. Firme u vlasništvu žena čine samo 8% od ukupnog broja ispitanih firmi.

Slika 6: Vlasništvo nad firmama prema starosnim grupama

Izvor: Istraživanje UNDP, 2015.

Ulazne vrednosti¹ i izlazne vrednosti² firmi/industrije

Ulazne vrednosti sirovina i poluproizvoda predstavljaju najveći deo troškova ulaznih vrednosti i za mikro i za male firme u hemijskoj industriji, 74% odnosno 68% od ukupne cene ulaznih vrednosti. Sa druge strane, odnos između troškova plata i ukupne cene ulaznih vrednosti je 20% za obe grupe, i mikro i male firme. Prosečno mesečno koštanje ulaznih vrednosti (inputa) na nivou sektora za sirovine, poluproizvode i plate je oko 29.000 EUR.

Tabela 1: Prosečna cena ulaznih vrednosti prema veličini firme u EUR

Ulazne vrednosti	Ulazne vrednosti za sirovine i poluproizvode	Plate	Električna struja	Voda	Gorivo	Ostalo
Veličina firme						
Mikro (≤9 zaposlenih)	14,705	3,961	210	34	416	550
Mala (10-49 zaposlenih)	29,974	8,861	1,284	86	3,472	185
Prosek za sektor	22,496	6,286	720	59	1,868	307

Izvor: istraživanje UNDP (2015.)

Ulazne vrednosti sirovina i poluproizvoda koje koriste kosovske firme u ovoj industriji su uvezene; skoro dve trećine ispitanih firmi reklo je da se pomenute ulazne vrednosti isključivo uvoze, uglavnom iz Evropske unije (EU) kao iz zemalja članica CEFTA.

Tabela 2: Struktura sirovina i poluproizvoda

Izvor	Udeo firmi
Isključivo lokalno proizvedeni	10 %
Sopstvena proizvodnja	6.0 %
Lokalni proizvođači	4.0 %
Mešavina lokalne proizvodnje i uvoza	25 %
Isključivo uvoz	65 %
Lokalni trgovci	20.0 %
Međunarodni trgovci	5.0 %
Inostrani proizvođači (direktno)	12.5 %
Mešoviti uvoz	27.5 %

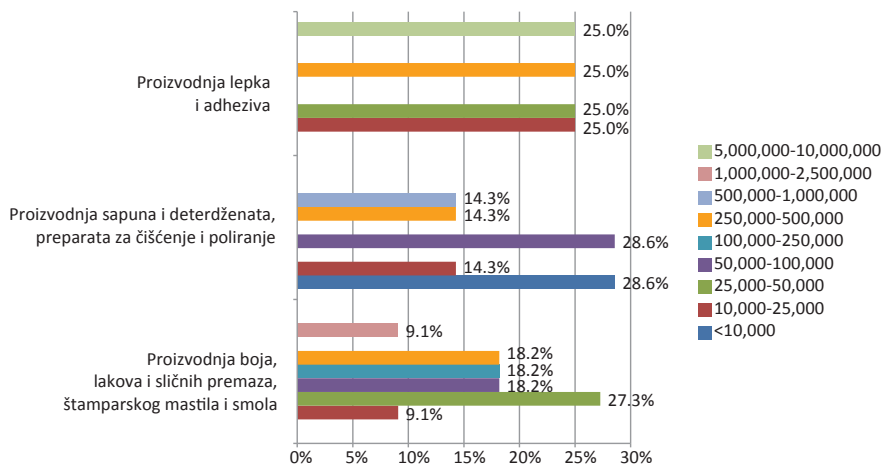
Izvor: Istraživanje UNDP (2015.)

1 Na engleskom jeziku: input

2 Na engleskom jeziku: output

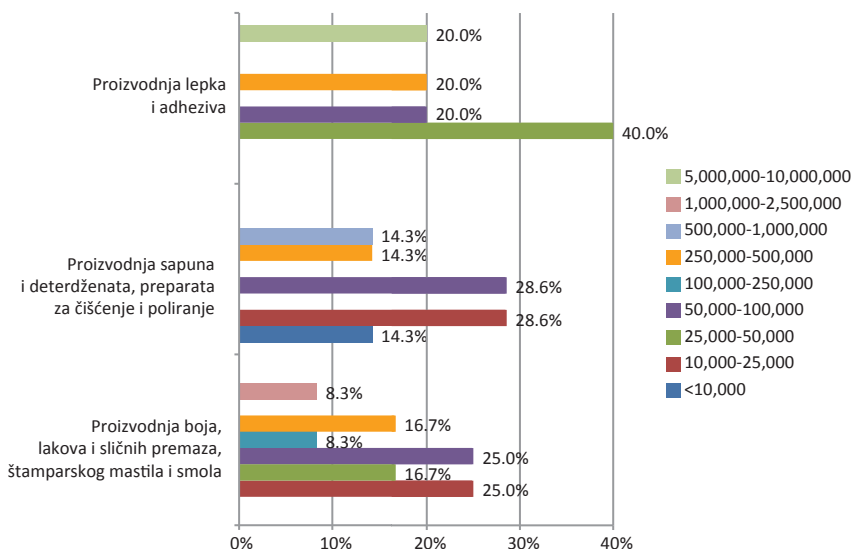
Prosečna vrednost ukupne izlazne vrednosti na nivou industrije u 2014. bila je oko 583.000 EUR (484.00 EUR u 2013). Prijavljene izlazne vrednosti na godišnjem nivou svih firmi koje trenutno proizvode različite vrste lepka i adheziva (što se uglavnom koristi u građevinarstvu), bile su veće od 25.000 EUR u 2014. Sa druge strane 57% proizvođača sapuna i drugih deterdženata, odnosno 58% proizvođača boja, lakova i mastila, prijavilo je svoje godišnje izlazne vrednosti od oko 50.000 EUR za godinu 2014.

Slika 7: Godišnja vrednost izlaznih vrednosti prema aktivnosti firmi u EUR (2013)

Izvor: Istraživanje UNDP (2015.)

Slika 8: Godišnja vrednost izlaznih vrednosti prema aktivnosti firmi u EUR (2014.)

Izvor: Istraživanje UNDP (2015.)

Učinak firmi i iskorišćenost kapaciteta

Nivo iskorišćenosti kapaciteta na nivou sektora se blago poboljšao u 2014. u poređenju sa prethodnom godinom. Prosečan nivo iskorišćenosti kapaciteta u sektoru hemijske industrije bio je 61% u 2013. i 65% u 2014. U 2014, samo 10% firmi je u potpunosti iskoristilo svoje kapacitete, dok je više od 70% iskoristilo svoje kapacitete na nivou između 60% i 100%.

Tabela 3: *Iskorišćenost kapaciteta (2013. i 2014.)*

Iskorišćenost kapaciteta	Udeo firmi	
	2013	2014
Manje od 20%	2.50%	2.50%
20% - 39%	5.00%	15.00%
40% - 59%	10.00%	10.00%
60% - 79%	40.00%	35.00%
80% - 100%	32.50%	37.50%
Ukupno	100%	100%

Izvor: Istraživanje UNDP (2015.)

Kada se radi o iskorišćenosti kapaciteta firmi koje rade u hemijskoj industriji, ne postoji velika razlika između pod-sektora. Slično ovome, razlike u iskorišćenosti kapaciteta između firmi različite veličine su prilično male. Nivo iskorišćenost i kapaciteta je malo viši u malim firmama u poređenju sa mikro firmama, 67%, odnosno 64% u 2014. (Tabela 4. Panel A i B).

Table 4: Razlike u iskorišćenosti kapaciteta

A: Prosečna iskorišćenost kapaciteta po sektorima

Iskorišćenost kapaciteta	Udeo(%)	
	2013	2014
Proizvodnja boja, lakova i sličnih premaza, štamparskog mastila i smola	50%	56%
Proizvodnja sapuna i deterdženata, preparata za čišćenje i poliranje	65%	69%
Proizvodnja lepka i adheziva	79%	81%
Prosek	61%	65%

Izvor: Istraživanje UNDP (2015.)

B: Prosečna iskorišćenost kapaciteta prema veličini firme

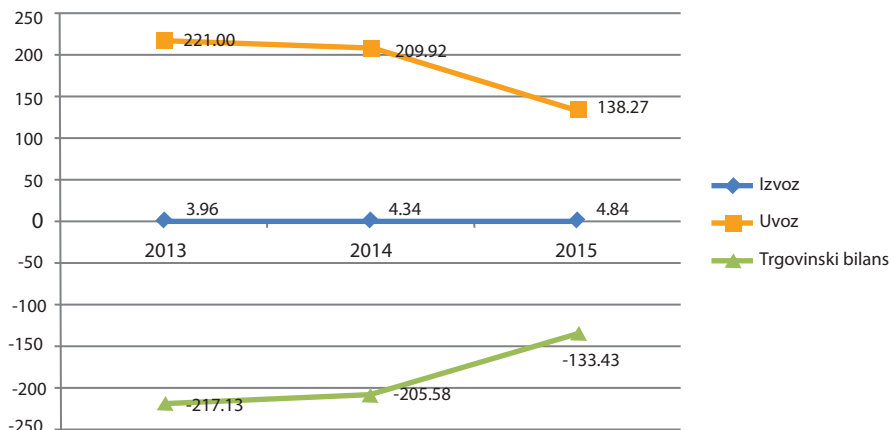
Iskorišćenost kapaciteta	Udeo (%)	
	2013	2014
Mikro (≤9 zaposlenih)	56%	64%
Male (10-49 zaposlenih)	66%	67%
Prosek	61%	65%

Izvor: Istraživanje UNDP (2015.)

Međunarodna trgovina

Ukupni izvoz proizvođača hemije na Kosovu porastao je između 2013. i 2015. – mada u veoma maloj vrednosti – i dostigao 4,84 miliona EUR u prvih 9 meseci 2015. Međutim, trgovinski deficit je smanjen uglavnom zbog smanjenog uvoza.

Slika 9: Trgovinski bilans hemijske industrije, januar 2013 – septembar 2015.
(u milionima EUR)

Izvor: Kosovska carina, 2015.

Na liniji sa zvaničnim podacima Carine, podaci iz istraživanje pokazuju značajan porast izvoznih firmi u hemijskoj industriji u 2014. u poređenju sa prethodnom godinom. Intenzitet izvoza meren prosečnim udelom izvozne prodaje u ukupnom prometu, porastao je do 20% u 2014. u poređenju sa 19% u 2013.

Kutija 1: Potrebna dokumentacija za preko-granično trgovanje

Dokumenti potrebni za izvoz:

- Jedinstveni carinski dokument (tj. carinska deklaracija)
- Trgovačka faktura

Dokumenti potrebni za uvoz:

- Jedinstveni carinski dokument (tj. carinska deklaracija)
- Trgovačka faktura
- Uverenje o poreklu robe (za zemlje sa kojima je Kosovo potpisalo sporazum o slobodnoj trgovini ili bilo koji drugi sporazum koji obuhvata olakšice na osnovu pravila o poreklu).

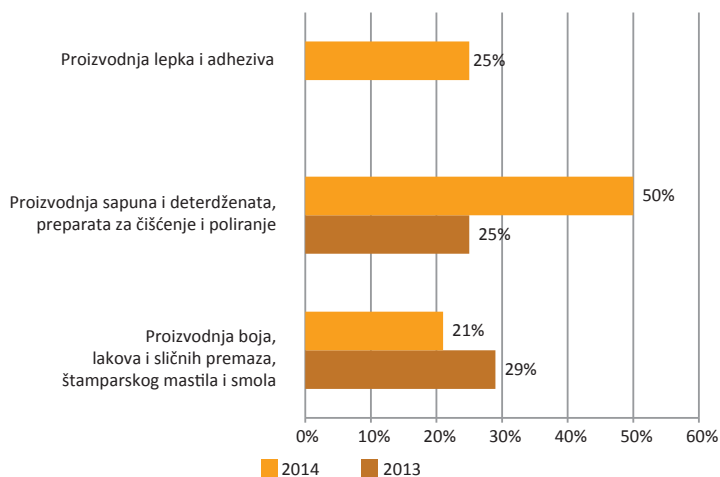
Tabela 5: Procenat izvoznih firmi i prosečan udeo izvozne prodaje u ukupnom obrtu

	2013	2014
Procenat izvoznih firmi u sektoru	18%	30%
Prosečan udeo izvozne prodaje u ukupnom prometu	19%	20%

Izvor: istraživanje UNDP (2015)

Najveći procenat izvoznika imaju proizvođači sapuna i deterdženata, preparata za čišćenje i poliranje, sa oko 50% izvoznih firmi u 2014.

Slika 10: Procenat izvoznih firmi po aktivnostima

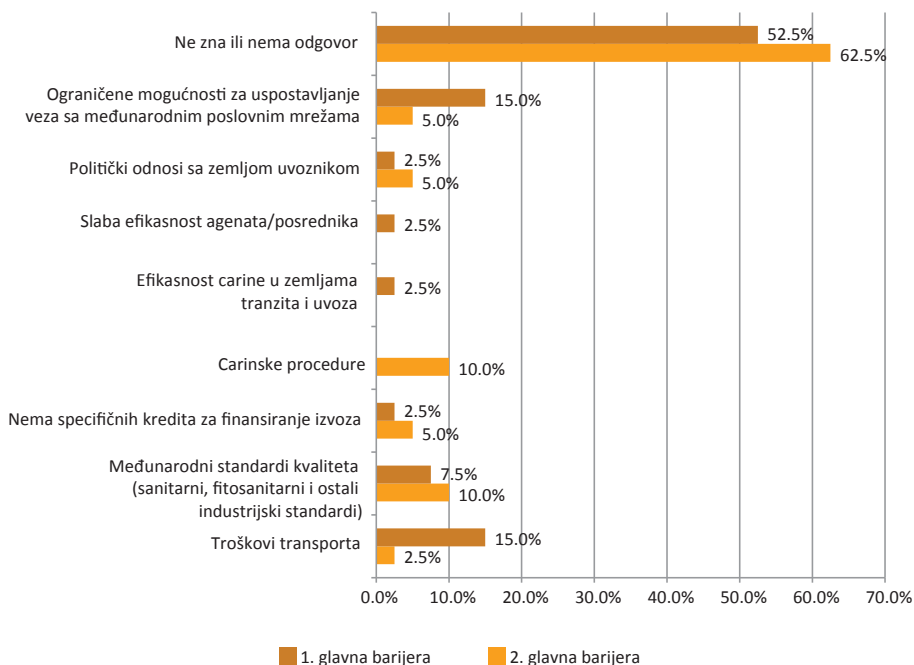

Izvor: Istraživanje UNDP (2015.)

Glavni izvezeni proizvodi bili su deterdženti, lepkovi i adhezivi. Glavne ciljne zemlje za proizvode iz hemijskog sektora su Albanija, Nemačka i Turska. Destinacije sa dobrom perspektivom za izvoz uglavnom obuhvataju evropske i balkanske zemlje, kao što su Belgija, Švajcarska, Crna Gora, Bosna i Hercegovina i Makedonija.

Ispitane firme su zamoljene da rangiraju prvu i drugu najveću barijeru za izvoz. Nalazi otkrivaju da su carinske procedure i međunarodni standardi kvaliteta najčešće smatrani za glavne prepreke za izvoz, dok su ograničene mogućnosti za uspostavljanje veza sa međunarodnim kupcima i troškovi transporta smatrani za drugu najveću barijeru za izvoz. Oko 63% ispitanih firmi nije moglo da navede prvu glavnu barijeru, odnosno 52,5% kada su upitani da kažu koja je druga najveća barijera za izvoz.

Slika 11: Prva i druga najveća prepreka za izvoz

Izvor: Istraživanje UNDP (2015.)

Kutija 2: Trgovinske uredbe i sporazumi o slobodnoj trgovini:

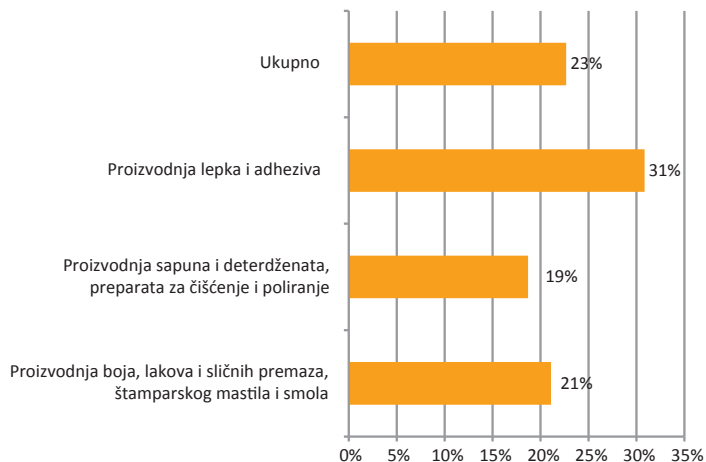
Kosovo ima generalnu fiksnu stopu od 10% za uvoz i 0% za izvoz. Ne naplaćuje se carina na uvoz tehnologije ili na repromaterijale koji se ponovo uvoze (nakon obrade). U 2014. godini, na snagu je stupio Zakon br. 04/L-163 o robi izuzetoj od plaćanja poreza i robi sa nultom stopom carine, u skladu sa kojim se neki od inputa za ovaj sektor (kao što je plastika i guma u primarnom obliku, plastični profili, neki artikli koji služe za pakovanje itd) tretiraju kao proizvodi sa nultom stopom carine.

Kosovo je član CEFTA-e i uživa bescarinski pristup EU-u prema Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, i SAD-u prema Generalnom sistemu preferencijala (GSP). Kosovo je, takođe, potpisalo Sporazum o slobodnoj trgovini sa Turskom, ali on još uvek nije stupio na snagu. Pored toga, Kosovo ima koristi od trgovinskih povlastica sa Japanom i Norveškom, u koje su uključene samo neka ograničenja.

Kadrovski resursi

Na osnovu zvaničnih statistika objavljenih od PAK i KAS, u 2014. hemijska industrija je činila samo 0,2% od ukupnog broja registrovanih zaposlenih na Kosovu.³ Međutim, podaci iz ankete pokazuju da je broj zaposlenih u ovom sektoru u stalnom porastu. Danas, ukupan broj zaposlenih u anketiranim firmama je 23% veći nego u 2014.

Slika 12: Rast firmi prema broju zaposlenih (2014 – 2015)

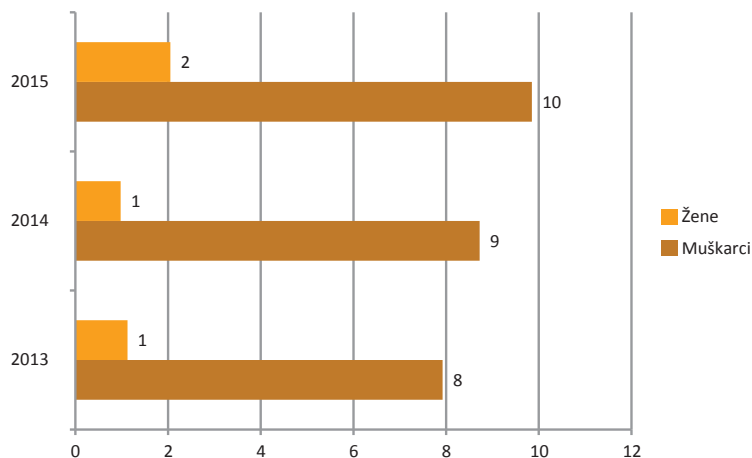

Izvor: Istraživanje UNDP (2015.)

Među anketiranim firmama, izgleda da u hemijskoj industriji dominiraju muškarci; postoji velika razlika u stopama zaposlenosti između muškaraca i žena u hemijskoj industriji. U proseku, žene čine samo 13% od ukupnog broja zaposlenih tokom 2013 – 2015.

³ KAS (2015) <https://ask.rks-gov.net/ENG/labour-market/publications>

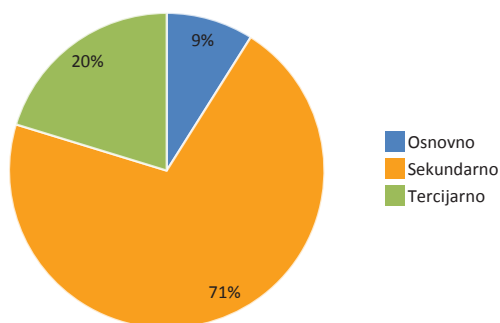
Slika 13: Rodna struktura i prosečan broj zaposlenih (2013–2014)

Izvor: Istraživanje UNDP (2015.)

Sekundarno obrazovanje je najviši nivo obrazovanje za više od 70% radne snage u firmama koje su angažovane u proizvodnji hemijskih proizvoda na Kosovu. Nije iznenađenje da samo jedna petina u ovoj industriji ima završeno tercijarno obrazovanje.

Slika 14: Struktura zaposlenih prema nivou obrazovanja

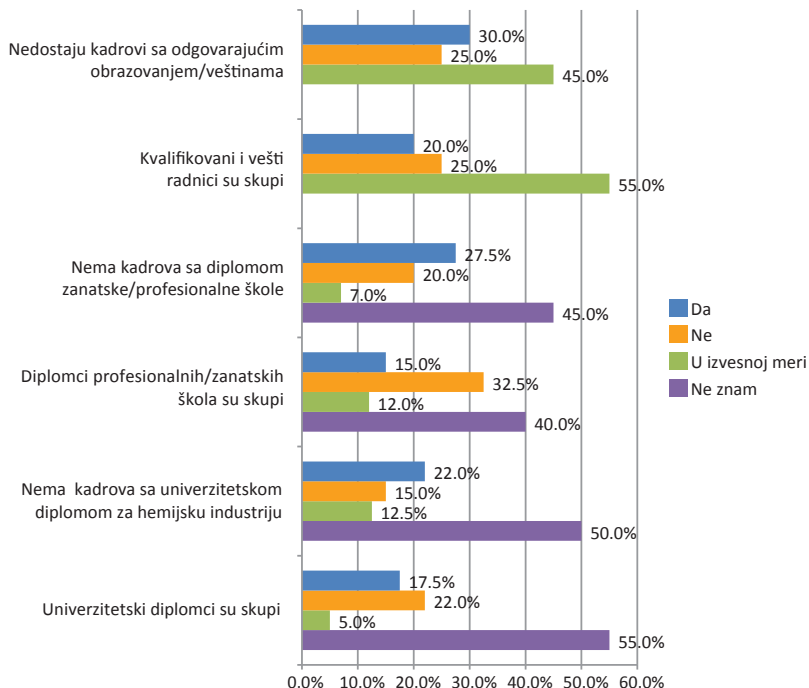

Izvor: Istraživanje UNDP (2015.)

Raspoloživost obučene radne snage

Nedostatak radnika sa odgovarajućim obrazovanjem ili veštinama predstavlja izazov sa kojim se firme iz hemijske industrije trenutno suočavaju. Na kvalifikovane radnike i univerzitetske diplomce se gleda kao na suviše skupe od strane 20% odnosno 17,5% svih ispitanih firmi.

Slika 15: Percepcije o ceni i dostupnosti obučenih i dobro obrazovanih radnika

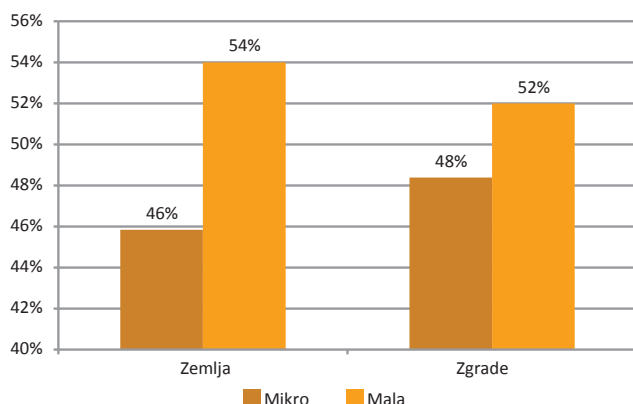
Izvor: Istraživanje UNDP (2015.)

Kutija 3: Uredbe o tržištu rada

Kosovo ima veoma fleksibilno tržište rada sa niskim stepenom oporezivanja plata i rigidnosti u pogledu zapošljavanja i otpuštanja radnika. Lični sistem stope poreza na dohodak je progresivni poreski sistem sa poreskom stopom od 0-10%. Pored toga, poslodavac plaća samo penzijski doprinos od 5% od ukupne plate (dok još 5 % zarade plaća radnik). Od 2011, minimalna plata na Kosovu je 170 evra, ili 130 evra za pojedince mlađe od 35 godina. Radni odnosi su regulisani Zakonom o radu (br. 03/L-212) koji uzima u obzir konvencije MOR-a, zakone EU-a i osnovne principe slobodnog tržišta rada i ekonomije. Od 2013. godine, zaštita na radu i zdravlje zaposlenih su regulisani Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu (br. 04/L-161).

Velika većina ispitanih firmi je prijavila da su oni vlasnici većine svojih sredstava, uz mali procenat njih koji iznajmljuje neka od sredstava. Zemlju poseduje 60% firmi, zgrade 78% njih, dok je tehnologija, gde se podrazumevaju mašinerija i oprema, u potpunosti u njihovom vlasništvu. Veličina firme je u pozitivnom odnosu sa vlasništvom nad sredstvima.

Slika 16: Procenat sredstava u vlasništvu po veličini firme

Izvor: Istraživanje UNDP (2015.)

Vrednost ukupnih sredstava po kompaniji bila je prijavljena da je u rangi između minimalno 267.862€ i maksimalno 440.000€. U 2013. prosečna vrednost svih sredstava je bila procenjena na oko 337.000€, što je uvećano na oko 389.080€ u 2014. Ovo ukazuje na trend rasta u ovom sektoru. Kao što je prikazano na tabeli 6, u proseku udeo tehnologije i zemljišta u ukupnim sredstvima opao je od 2013. do 2014., dok je udeo zgrada u ukupnoj imovini porastao sa 30% na 40%.

Tabela 6: Udeo vrste sredstava u ukupnoj imovini prema veličini firme

Veličina firme	Mikro + Mala		Mikro		Mala	
Godina	2014	2013	2014	2013	2014	2013
Zemljište	35%	44%	29%	41%	34%	62%
Zgrade	40%	30%	17%	43%	41%	4%
Tehnologija	24%	26%	53%	16%	24%	34%

Izvor: Istraživanje UNDP (2015.)

Kutija 4: Industrijska svojina i patentiranje na Kosovu

Trgovačke marke su regulisane Zakonom o trgovačkim markama (br. 02/L-54). Trgovačke marke su registrovane u Agenciji za industrijsku svojinu Kosova. Vlasnik registrovane trgovačke marke, nakon registracije, će imati isključiva prava u vezi proizvoda ili/i usluga koje su pokrivene registracijom. Ova prava su: korišćenje trgovačke marke, ovlašćenje drugog lica za korišćenje trgovačke marke ili dobijanje pravnog leka u slučaju povrede trgovačke marke. Trgovačka marka je registrovana na period od 10 godina i može se obnoviti na neograničeno vreme.

Industrijski dizajn je regulisan Zakonom o industrijskom dizajnu (br. 04/L-038). Zaštićen je zakonom do tačke da je to novina i da ima poseban karakter.

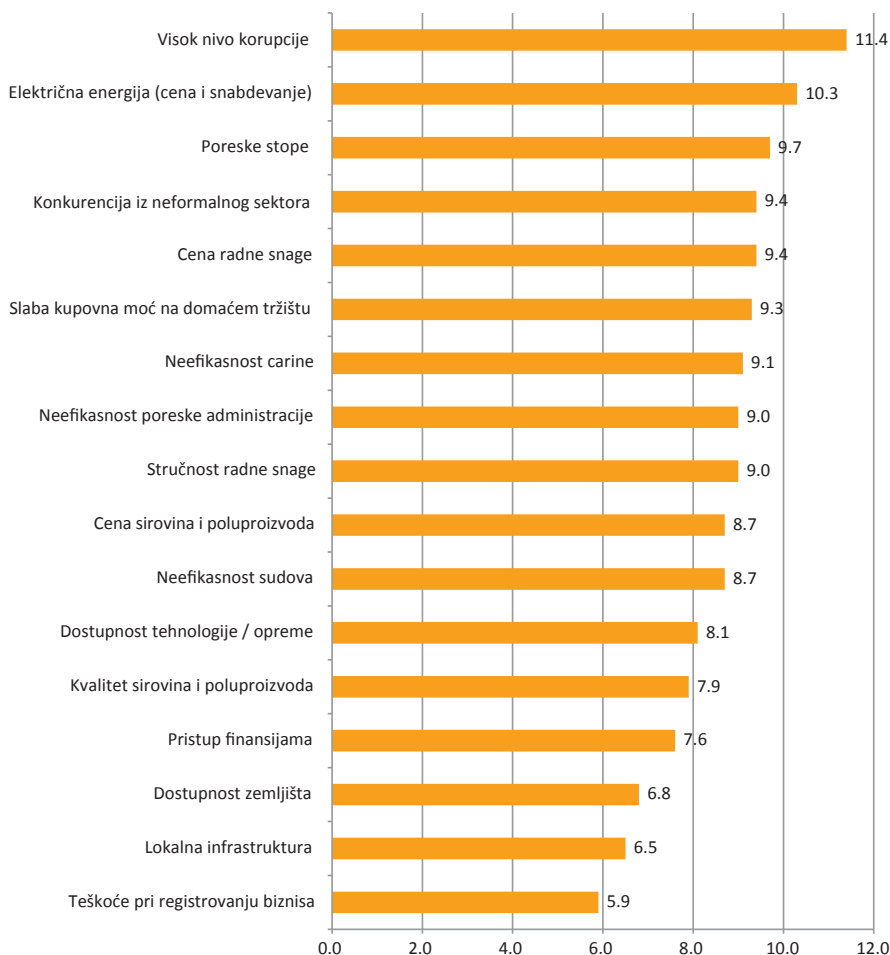
Zaštita industrijskog dizajna traje pet godina i može se produžiti na najviše 25 godina.

Patentiranje je regulisano Zakonom o patentima (br. 2004/49). Pronalazak će biti patentiran ako je nov, uključuje inventivni nivo i ako je industrijski primenljiv. Patent se odobrava u trajanju od 20 godina.

Standardizacija je regulisana Zakonom o standardizaciji (br. 03/L-144). Dodeljivanje sertifikata za proizvode, preradu, usluge, kvalitet i kadrovski sistem je regulisano Zakonom o standardizaciji, a institucija odgovorna za izdavanje, primenu i utvrđivanje standarda je Kosovska agencija za standardizaciju (KAS).

Firme u hemijskoj industriji prijavile su visok nivo korupcije, električnu struju (i snabdevanje i visoka cena) i poreske stope kao tri glavne barijere za razvoj i rast. Sa druge strane, izgleda da su firme generalno zadovoljne procedurama koje su potrebne da se registruje biznis, lokalnom infrastrukturu, kao i pristupom zemljištu.

Slika 17: Poslovne barijere (prosečne ocene, na skali od 0-17 – 0 minimalna, 17 maksimalna)

Izvor: UNDP istraživanje (2015.)

Kutija 5: Relevantne institucije

- ✓ Kosovska agencija za registraciju biznisa (registracija biznisa), <http://www.arbk.org/>
- ✓ Kosovska agencija za podršku investicijama i preduzetništvu (informacije za strane investitore u vezi sa pokretanjem biznisa, mogućnostima za investiranje, potencijalnim poslovnim partnerima, itd.), <http://www.invest-ks.org/>
- ✓ Poreska administracija Kosova (plaćanje poreza), <http://www.atk-ks.org/>
- ✓ U opštinama sve na jednom mestu (izvori informacija i saveta)
- ✓ Carina Kosova (informacije o carinskim dažbinama i postupcima), <https://dogana.rks-gov.net>
- ✓ Poslovne asocijacije (poslovne mreže, sajmovi, trgovinske misije, zagovaranje, itd.): Privredna komora; Američka privredna komora; Kosovska biznis alijansa.

Kutija 6: Lista relevantnih dozvola i sertifikata

- ✓ Biznis sertifikat
- ✓ Registracija kod poreske administracije Kosova
- ✓ Registrovanje zaposlenih za penzijsku šemu kod poreske administracije
- ✓ Ekološka dozvola
- ✓ Protivpožarna potvrda
- ✓ Potvrda za vodu
- ✓ Građevinska dozvola
- ✓ Priključak za električnu energiju

Locirana na severu Kosova, tačnije u Mitrovici **Eco Color**, je jedna od najuspešnijih i najmodernijih kompanija u hemijskoj industriji na Kosovu. Kompanija je osnovana 2008. godine i trenutno nudi široku lepezu boja, lakova i fasada, uglavnom za sektor građevinarstva. Ovo je započelo kao inicijativa tri entuzijastična preduzetnika sa obimnim iskustvom u ovoj delatnosti.

Nakon nekoliko uspešnih godina, Eco Color je privukao poznate evropske proizvođače koji su bili zainteresovani da uđu na kosovsko tržište. Godine 2014. jedna od najvećih kompanija u hemijskoj industriji u Italiji, **Gruppo Ivas**, postala je četvrti akcionar Eco Color. Gruppo Ivas je specijalizovana kompanija sa preko 60 godina iskustva u proizvodnji boja, lakova, premaza i različitih fasada koje zadovoljavaju i najsloženije zahteve dizajna i konstrukcije među klijentima na evropskom tržištu.

Sa novim partnerom, kompanija je nedavno investirala u novi objekat sa vrhunskom opremom i tehnologijom. Kompanija trenutno zapošljava 14 ljudi sa punim radnim vremenom i još 5 sezonskih radnika. Međutim, nova proizvodna linija od koje se očekuje da počne sa radom tokom prve polovine 2016. udvostručiće broj zaposlenih.

Eco Color proizvodi svoje proizvode koristeći tehnologiju i stručnost italijanskog partnera, što kompaniju čini prvom kompanijom na Kosovu koja zadovoljava međunarodne standarde za energetski efikasne proizvode. Ovi proizvodi su uglavnom prisutni na lokalnom tržištu; samo 5% ukupne proizvodnje kompanije se izvozi na regionalno tržište, uglavnom u Albaniju. Sa druge strane, sirovine i poluproizvodi se isključivo uvoze sa tržišta EU, tačnije iz Italije i Nemačke.

Lokalni veletrgovci čine 90% klijenata kompanije; preostalih 10% su uglavnom građevinske kompanije sa Kosova. Zbog kontinuiranog investiranja u gradnju novih objekata, kompanija trenutno koristi 50% od svojih kapaciteta koji iznose 30 tona dnevno. Ipak, rukovodstvo je rešeno da u potpunosti iskoristi kapacitete kompanije i da dalje proširi svoju lepezu proizvoda u godini koja dolazi.

Kompanija smatra fiskalnu politiku Kosova za jednu od glavnih prepreka za svoj rad. Prema rukovodstvu kompanije, carinske dažbine ostaju važeće za skoro sve sirovine koje se koriste u proizvodnji boja i lakova.

MINISTARSTVO ZA TRGOVINU I INDUSTRIJU

www.mti-ks.org